

Ministerul Educației și Cercetării

Geografie

Geografie umană

Octavian
Mândruț

CORINT

Manual pentru clasa a X - a

Manualul a fost aprobat de Ministerul Educației și Cercetării cu Ordinul nr. 3787 din 05.04.2005.

Date despre autor:

Octavian Mândruț, doctor în geografie, cercetător științific principal I și cadru didactic la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, autor de manuale școlare (pentru clasele III-XII), atlase, culegeri de sinteze, lucrări în diferite domenii ale geografiei, ghiduri metodologice, caiete de activitate independentă, cursuri universitare (dintre care amintim: *Geografia regională a României*, *Geografia mediului*, *Geografia Uniunii Europene*, ș.a., apărute la Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2012). Dintre edițiile recente (2013) ale atlaselor, amintim: *România – atlas geografic școlar*, *Atlas geografic școlar*, *Atlas geografic de buzunar*, apărute la Editura Corint.

Referenți:

Profesor universitar doctor **Gheorghe Măhăra**, Universitatea Oradea
Profesor gr. I doctor **Adrian Nedelcu**, Inspectoratul Școlar Prahova

Redactor: **Anca Eftime**

Tehnoredactare computerizată: **Andreea Apostol**

Coperta: **Walter Riess, Andreea Apostol**

Cartografie: **Petruța Șerban, Andreea Apostol**

Consultant cartografic: prof. **Ștefan Popescu**

Editura CORINT

Redacția și administrația:

Str. Mihai Eminescu nr. 54 A,

sector 1, București

Tel./fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Difuzarea:

Calea Plevnei, nr. 145, sector 6,

cod postal 060012, București

Tel.: 021.319.88.22, 021.319.88.33, 0748.808.083, 0758.225.443

Fax: 021.319.88.66, 021.310.15.30

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazin virtual: www.grupulcorint.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MÂNDRUȚ, OCTAVIAN

Geografie: manual pentru clasa a X-a /

Octavian Mândruț. - București : Corint, 2008

ISBN 978-973-135-314-2

913(498)(075.35)

ISBN: 978-973-135-314-2

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii CORINT,
parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

CUVÂNT-ÎNAINTE

Manualul de față este destinat învățării geografiei în clasa a X-a, ciclul liceal inferior a învățământului obligatoriu de zece ani. Acesta concretizează elementele de bază ale programei școlare pentru această clasă (competențe și conținuturi) într-o formă care îmbină domeniile clasice ale **geografiei umane** (geografia populației și a așezărilor umane și geografia economică) împreună cu alte domenii de actualitate pentru societatea contemporană (geografie politică și ansamblurile economice și politice ale lumii). În acest fel, după ce în anul școlar anterior a fost studiată geografia fizică, în clasa a X-a se realizează o percepție completă de ansamblu a planetei noastre prin studierea componentei sale umane. Îmbinarea celor două domenii (geografia fizică și umană) creează premisa înțelegerii legăturii dintre societatea omenească și mediul ei de existență și de explicitare a sintagmei de **Terra – planeta oamenilor**.

Prima parte – **Geografia politică** – vă introduce, dragi elevi, în universul actual al diversității politice a lumii contemporane, concretizată în evoluția hărții politice, situația ei actuală, tipurile de state, relațiile dintre ele, precum și alte aspecte legate de raportul dintre state ca entități teritoriale și anumite probleme ale lumii.

Partea a II-a – **Geografia populației și a așezărilor umane** – abordează diversitatea umană a lumii contemporane, concretizată în repartitia geografică a populației mondiale, evoluția ei în timp, structura sa demografică, așezările omenești cu evoluția și structura lor funcțională și dimensiunile actuale ale fenomenului de urbanizare, raportul dintre populație și mediul ei de existență, precum și alte probleme de un real interes pentru noi ca locuitori ai planetei.

Partea a III-a – **Geografie economică** – abordează resursele naturale, activitățile industriale, agricole și de servicii; un interes deosebit este acordat unor probleme moderne de geografie economică: taxonomia resurselor naturale, tipurile de agricultură, regiunile industriale, structura actuală a serviciilor.

Partea a IV-a – **Ansamblurile economice și geopolitice ale lumii contemporane** – sintetizează elementele anterioare pe suportul lor teritorial și pe dinamica sistemelor de state. Acestea evidențiază dimensiunea geopolitică a lumii contemporane în cadrul căreia Uniunea Europeană reprezintă un exemplu de coeziune asumată. Este prezentată într-un mod succint și dimensiunea geografică a integrării României în Uniunea Europeană.

SUMAR

CAPITOLUL 1. GEOGRAFIE POLITICĂ

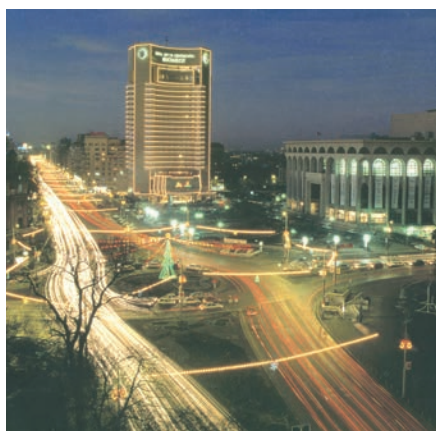
1. Statele și grupările regionale de state	8
2. Evoluția în timp a hărții politice	14
3. Principalele probleme actuale de geografie politică	16
Test secvențial	22

CAPITOLUL 2. GEOGRAFIA POPULAȚIEI ȘI A AȘEZĂRILOR UMANE

I. GEOGRAFIA POPULAȚIEI

1. Dinamica populației. Bilantul natural al populației	24
2. Mobilitatea teritorială a populației	26
3. Bilantul total și evoluția numerică a populației	28
4. Tipuri de medii de viață	30
5. Răspândirea geografică a populației	32
6. Structuri demografice	34
7. Populația, protecția mediului înconjurător și dezvoltarea durabilă	38
Activități complementare.	
Utilizarea datelor demografice: calculul densității populației	40
Test secvențial	41

II. GEOGRAFIA AȘEZĂRILOR UMANE

1. Habitatul uman: definire și componente	42
2. Urbanizarea, dinamica și explozia urbană	44
3. Funcțiile și structura funcțională a așezărilor omenești	46
4. Forme de aglomerare umană	48
5. Metropole și megalopolisuri	50
6. Peisaje rurale	52
7. Organizarea spațiului urban și rural	54
8. Planul orașului	56
9. Amenajarea locală și regională	58
Test secvențial	60

CAPITOLUL 3. GEOGRAFIE ECONOMICĂ

I. RESURSELE NATURALE

1. Clasificarea resurselor naturale	62
2. Resursele extraatmosferice și ale atmosferei	64
3. Resursele litosferei	66
4. Resursele hidrosferei	70
5. Resursele biosferei	72

II. AGRICULTURA

1. Evoluția în timp și spațiu a practicilor agricole	74
2. Tipuri și structuri teritoriale agricole	76
3. Regiuni și peisaje agricole	78

III. INDUSTRIA

1. Evoluția activităților industriale	80
2. Industria energiei electrice	84
3. Regiunile industriale	86
Studii de caz	90

IV. SERVICIILE

1. Definiție și tipuri	92
2. Căile de comunicație și transporturile	94
3. Comerț, turism	98
Activități complementare și aplicații	100
Test secvențial	102

CAPITOLUL 4. ANSAMBLURILE ECONOMICE ȘI GEOPOLITICE ALE LUMII

1. Marile ansambluri economice și geopolitice ale lumii	104
2. Uniunea Europeană	110
3. Un ansamblu extraeuropean	118
Test secvențial	119
Test final	120

UTILIZAREA MANUALULUI

Subtitlu al capitoului (lecția)

Text explicativ

Dicționar cu principalii termeni noi care trebuie urmăriți o dată cu parcurgerea lecției

Hartă specială (Principalele zone economice exclusive) destinată analizei și raportării elementelor din text și din documente

B. UTILIZAREA APELOR ȘI RESURSELOR MARINE

O privire atentă asupra unui planiglob ne arată că întinderile marine predomină asupra uscatului continental. De asemenea, se observă că multe țări, prin accesul direct la mare, par a avea o poziție privilegiată față de țările fără acces sau pentru care acesta este dificil.

Resursele din zona litorală (Fig. 1, 3), precum și cele situate în largul marilor și al oceanelor, au trezit un interes sporit din partea țărilor situate în apropiere.

■ Delimitări ale apelor marine

În urma unor negocieri s-au stabilit următoarele delimitări ale apelor marine:

- marea teritorială (până la 12 mile marine depărtare de lărm, circa 22 km), care intră în domeniul suveranității statului respectiv;
- zona conștigă (de la 12 la 24 mile marine), unde statele nu își exercită o suveranitate deplină, dar pot realiza un anumit control;
- zona economică exclusivă (până la o distanță de 200 mile marine de la linia țărmului), în care statele au dreptul de exploatare economică a resurselor naturale (Fig. 2);
- zona marilor adânci (situată dincolo de 200 mile marine), care constituie un bun comun al întregii omeniri; este denumită și „zona economică liberă” sau „marea liberă”.

■ Zonele economice exclusive

O asemenea stabilire a zonelor economice exclusive (ZEE) este reducere a cv 1/3 a suprafețelor totale ale oceanelor și marilor care reprezintă patrimoniul comun al umanității. Mai mult de jumătate din suprafața zonelor economice exclusive aparțin unor state ce lăngă iesire la mare (SUA, Australia, Federația Rusă, Brazilia, Japonia, Indonezia, Canada, Chile, Noua Zeelandă/Mexic).

De oportunități oferite de zonele economice exclusive beneficiază multe țări insulare mari (Japonia, Filipine, Republica Madagascar, Indonezia, Noua Zeelandă) sau foarte mici (Mauritius, Fiji, Malaeve).

Geografia politică a țărilor se modifică sensibil dacă luăm în considerare raportul dintre suprafața continentală a unui stat și zonele economice exclusive, din jurul său din apropierea acestuia, analizați DOC 1.

O problema care creează uneori dispute teritoriale o reprezintă delimitarea platformei continentale a unor țări suverane și trasarea, pe aceasta, a granițelor maritime dintre state. Un exemplu în acest sens îl reprezintă trasarea granițelor maritime în zona Golfului Persic unde, pe lângă elementele legate de aspectul granițelor continentale, a țărmurilor și a zonelor maritime stabilite (mare teritorială, zona economică exclusivă) există un interes suplimentar pentru zăcămintele submarine de petrol (zăcăminte off-shore).

■ Apele internaționale și valorificarea resurselor marine

Importanța problema de geografie politică este aceea a accesului, cel puțin teoretic, al tuturor țărilor la suprafețele acvatice ale apelor internaționale și la resursele naturale situate în apele și pe fundul oceanului planctar, în spațiul acestor ape internaționale.

Utilizarea „mării libere” se referă la mai multe aspecte, cum ar fi:

- extragerea nodulilor polimetaliți (în momentul în care vor exista tehnologii adecvate);
- utilizarea resurselor energetice (curenții oceanici, mareele);
- exploatarea substanelor dizolvate în apa mării;
- valorificarea resurselor biotice s.a.

Aceste probleme noi se pun într-o altă perspectivă dacă avem în vedere că, într-un viitor apropiat, anumite tehnologii vor putea să ducă la utilizarea resurselor oceanului planctar într-un mod mai complet. De aceea, în prezent, statele sunt preocupate mai mult de a-și organiza o prezență activă în zonele economice libere, pentru ca, în viitor, să poată utiliza direct aceste teritorii.

Totodată, aceste spații au și un rol strategic în creștere, datorită posibilităților de deplasare a navelor (inclusiv militare), a submarinelor, precum și pentru cercetări științifice privind problematica oceanului.

Decămdata nu există un tratat negociat și acceptat, deoarece țările care au posibilități de a „controla”, cel puțin teoretic, aceste spații nu sunt interesate de noi reglementări.

FIG. 1 - Exploatarea zăcămintelor off-shore: platforma petroliferă în Marea Nordului

DICȚIONAR

Mare - întindere acvatică de dimensiuni mai mici decât oceanul, fiind, de regulă, parte marginală la acestuia.

Nodal polimetalic - concentrație de minerale utile prezente în cantități mari pe fundul oceanelor; reprezintă o sursă potențială de mangan, fier, nichel, cupru etc.

Ocean - cea mai întinsă subdiviziune a hidrosferei care cuprinde întinderile acvatice mari dintre continente; oceanele de pe Glob sunt: Oceanul Atlantic, Oceanul Pacific, Oceanul Indian și Oceanul Arctic.

Platformă continentală - suprafața cu o înclinare redusă, situată la marginea marilor și oceanelor, care face legătura între uscat și povârnișul continental; apele platformei continentale au adâncimi mici (0-200 m).

Țări insulare - țări compuse din mai multe insule sau, în anumite cazuri, dintr-o singură insulă.

Zăcăminte off-shore - zăcăminte de petrol în zona platformei continentale a mării, la adâncimi relativ reduse, care se extrag cu ajutorul unor sonde sau platforme de foraj marin.

FIG. 2 - Principalele zone economice exclusive

Statul	Suprafața continentală (mil. km ²)	Suprafața zonei economice exclusive (mil. km ²)
SUA	9,3	7,0
Australia	7,7	7,0
Indonezia	1,9	5,4
Noua Zeelandă	0,3	4,8
Canada	9,9	4,7
Federația Rusă	17,1	4,3
Japonia	0,4	3,9
Brazilia	8,5	3,2
Mexic	1,9	2,9
Chile	0,7	2,3
Norvegia	0,3	2,0
India	3,3	2,0
Filipine	0,3	1,9
Portugalia	0,1	1,7
Rep. Madagascar	0,6	1,3
Mauritius	0,002	1,1
Argentina	2,8	1,1
China	9,6	0,9*
Malaeve	0,003	0,9
Regatul Unit	0,2	0,9

* inclusiv insulele din Oceanul Atlantic
** China consideră Marea Chinei de Sud ca mare teritorială și zona economică exclusivă

FIG. 3 - Exploatarea de zăcăminte off-shore cu sonde de foraj marin în Golful Mexic

APLICAȚII:

1. Armonizați DOC 1 și Fig. 2.
2. Localizați pe harta politică a lumii principalele state cu zone economice exclusive.
3. Analizați raportul dintre suprafața uscatului statelor respective și cea a zonei lor economice exclusive.
3. Explicați ordinea statelor din tabel.

Diviziuni interioare ale lecției

Imagine asupra unui element reprezentativ, numerotat (Fig. 1) și cu trimitere în text

Document pentru aprofundarea textului și analiză (nu este destinat memorării)

Aplicații destinate completării cerințelor de concretizare a învățării

Imagine pentru ilustrare și analiză

CAPITOLUL 1

GEOGRAFIE POLITICĂ

Geografia politică se ocupă cu raporturile care se stabilesc între acțiunea politică a societății omenești și substratul ei teritorial, geografic. Se consideră că cea mai concretă preocupare a geografiei politice o reprezintă *geografia statelor*. Domeniile de analiză și reflexie ale geografiei politice ocupă un spectru mult mai larg; acesta se referă la stat, granițele statelor, națiuni, naționalități, minorități, comportament electoral, conflicte (interne și internaționale), organizarea interioară a statelor, influența statelor asupra domeniilor oceanice, a teritoriilor nelocuite permanent, precum și alte aspecte conexe. Totodată, o atenție majoră este acordată în ultimul timp grupărilor regionale de state.

Lumea contemporană se află într-o evoluție rapidă și într-un proces de globalizare. Dezvoltarea comunicațiilor și a schimburilor economice presupune realizarea unei solidarități planetare pentru raționalizarea existenței omenești și a raporturilor dintre om și mediul lui de existență.

Procesul de globalizare se realizează, în condițiile unei societăți fragmentate, în diferite feluri: state, religii, națiuni, culturi, limbi, mentalități, bogății. Pentru a trăi rațional într-o asemenea societate fragmentată, opiniile și deciziile importante trebuie să urmeze calea negocierilor. Când acestea se referă la anumite entități teritoriale, denumite state, care au prin definiție o pregnantă componentă spațială, geografică, ne aflăm în sfera de interes a geografiei politice.

Geografia politică este, în acest fel, o componentă principală a vieții noastre cotidiene, lucru confirmat de abundența surselor din mass-media cu această tematică.

Pentru a gândi și pentru a acționa rațional, trebuie să percepem corect imaginea reală a lumii contemporane. Acest lucru îmbină procesul de constituire a unor ansambluri teritoriale coerente (până la dimensiunile globale ale planetei) cu intenția de afirmare și conservare a identităților regionale, naționale și locale.

Geografia politică are o dimensiune nouă în condițiile în care există o tendință accentuată în ultima perioadă istorică de asociere a statelor în structuri teritoriale și funcționale cu o anumită coerență interioară. Interesul deosebit al României pentru integrarea europeană, și al Uniunii Europene pentru țara noastră pune într-o perspectivă nouă vocația acestui spațiu geografic în ansamblul lumii contemporane.

În urma parcurgerii acestui capitol veți dobândi anumite competențe, care vă vor permite:

- utilizarea unei terminologii științifice noi, din domeniul geografiei politice;
- utilizarea și interpretarea unor hărți politice;
- perceperea diversității lumii contemporane;
- utilizarea dimensiunilor spațiale și temporale ale fenomenelor ce caracterizează lumea contemporană;
- utilizarea unor informații din diferite surse;
- abordarea constructivă a diversității umane;
- formarea unui sistem de referință coerent asupra lumii contemporane.

STATELE ȘI GRUPĂRILE REGIONALE DE STATE

A. STATELE LUMII CONTEMPORANE

Lumea contemporană este împărțită în unități teritoriale separate prin frontiere, denumite **state**. Acestea diferă între ele prin întindere (suprafață), populație, poziție geografică, importanță economică, mod de organizare, formă de guvernare ș.a. Elementul comun pentru toate statele este *suveranitatea* asupra propriului teritoriu manifestată prin: *forma de organizare internă, politica de apărare, utilizarea resurselor financiare* (inclusiv tipul de monedă folosit), *politica externă, elemente de natură socială, legislativă și o capitală proprie*.

Statele sunt delimitate prin granițe. În anumite situații, acestea sunt mărginite de întinderile maritime înconjurătoare pe care nu sunt trasate frontiere ca atare.

În sensul modern al accepțiunii de stat, elementul central este dat de exercitarea suveranității pe întregul său teritoriu, delimitat de granițe bine definite spațial și recunoscute internațional.

După 1990, harta politică a lumii a suferit o serie de modificări care au dus la apariția unor state noi, astfel:

- prin dezmembrarea unor state inițiale (URSS, Iugoslavia, Cehoslovacia) rezultând alte 22 state;

- prin unirea a două state (Germania);

- prin dobândirea independenței unor teritorii (Namibia, Timorul de Est etc).

Reprezentarea elementelor spațiale definitorii ale statelor (poziție, limite, formă, mărime, capitală) este realizată cu ajutorul unui tip specific de hartă, denumită *hartă politică*. Pornind de la exemplul hărții politice a Europei (Fig. 1) avem probabilitatea de a identifica și interpreta anumite elemente reprezentate pe aceasta.

În prezent, există 194 state și peste 70 de teritorii dependente (Fig. 2 – pag. 10).

Teritoriile dependente se află sub diferite forme de dependență față de o autoritate statală exterioră (de obicei, sub formă de tutelă).

B. TIPURI DE STATE

■ După **modul de organizare internă**, există două categorii fundamentale de state:

- *state cu tradiție centralizată* (unitare), caracterizate prin aceea că puterea centrală exercită o influență predominantă asupra teritoriului; în acest sens, exemplul cel mai cunoscut este al Franței, dar alte țări au acest model (România, Ungaria, Bulgaria, ș.a.).

- *state federale*, caracterizate printr-o diviziune a puterii între guvernul central și statele componente (cum ar fi: SUA, Brazilia, Mexic, Germania, Australia, Federația Rusă, Canada, India, Elveția). Când două comunități din cadrul aceluiași stat sunt relativ comparabile între ele și ocupă teritorii bine individualizate se poate vorbi de o *confederație* (de exemplu Canada, Belgia).

Există, de asemenea, state care au o anumită autonomie a regiunilor componente (fără a fi federații), cum ar fi Spania, Italia etc.

■ După **forma de guvernământ** există:

- *republici* (160 de state din totalul de 194);

- *monarhii*, în care regele (monarhul) este șeful statului, într-un mod simbolic (Regatul Unit, Olanda, Japonia, Spania, Danemarca etc.) sau efectiv (Maroc, Arabia Saudită etc.)

■ După **întindere** pot exista:

- *state continentale* (cu peste 6 mil. km²), DOC 1;

- *state foarte mari* (1,2–6 mil. km²);

- *state mari* (0,5–1,2 mil. km²);

- *state mijlocii* (0,2–0,5 mil. km²);

- *state mici și foarte mici* (sub 0,2 mil. km²).

■ După **mărimea demografică** pot exista:

- *state gigant* (cu 1 mld. locuitori și peste, cum ar fi China și India), DOC 2;

- *state foarte mari* (100 mil. – 300 mil. loc.);

- *state mari* (50 mil. – 100 mil. loc.);

- *state mijlocii* (20 mil. – 50 mil. loc.);

- *state mici și foarte mici* (sub 20 mil. loc.).

Există și **alte criterii** după care se pot grupa sau clasifica statele, cum ar fi: *ieșirea la mare, forma geometrică a statului, raportul dintre stat și națiune (unde acestea coincid vorbim de state naționale)*.

DICTIONAR

Capitală – oraș care concentrează activitatea politică, administrativă și decizională a unui stat; această activitate se poate referi și la teritorii, provincii sau state care fac parte din statele federale.

Frontieră – spațiul de separație între două țări, situat în lungul liniei de demarcație denumită graniță.

Geografia politică – ramură a geografiei care se ocupă cu studiul statului (ca unitate teritorială) a relațiilor teritoriale dintre state, precum și cu raporturile dintre state și comunitățile umane.

Stat – unitate teritorială cu anumite caracteristici proprii (întindere, granițe, formă), bine definite spațial și recunoscute internațional, în care autoritatea politică internă își exercită suveranitatea asupra propriului teritoriu.

Stat federal – stat format din mai multe unități teritoriale componente („state” sau provincii) cu o anumită autonomie decizională față de autoritatea centrală (guvernul federal).

Stat național – stat independent în care majoritatea locuitorilor aparțin unei anumite națiuni. Când se consideră că există o singură națiune, statul poate lua titulatura de stat național unitar.

Tutelă – activitate de coordonare a funcțiilor principale ale unui teritoriu de către un alt stat față de care acel teritoriu are o relație de subordonare.

DOC 1 Statele continentale	
Statul	Suprafața
Federația Rusă	17,1 mil. km ²
Canada	9,9 mil. km ²
China	9,5 mil. km ²
SUA	9,3 mil. km ²
Brazilia	8,5 mil. km ²
Australia	7,7 mil. km ²

Cifrele reprezintă:

1. Luxemburg	5. Teritoriul aparținând Federației Ruse	● 5-15 mil. loc.
2. Monaco	6. Partea europeană a Turciei	● 1-5 mil. loc.
3. Liechtenstein	7. Gibraltar (teritoriul dependent de Marea Britanie)	● 500 000 - 1 mil. loc.
4. San Marino	8. Serbia și Muntenegru	● 100 000 - 500 000 loc.

Paris - capitala

■ Fig. 1 - Harta politică a Europei

DOC 2 Statele cu o populație mai mare de 60 mil. loc. (în 2016*)			
Statul	Populația (mil. loc.)	Statul	Populația (mil. loc.)
China	1.367,8	Filipine	101,0
India	1.295,3	Vietnam	90,7
SUA	321,4	Etiopia	90,1
Indonezia	255,5	Egipt	87,9
Brazilia	204,4	Congo (R.D.)	86,0
Pakistan	185,0	Germania	81,3
Nigeria	177,5	Turcia	78,7
Bangladesh	157,0	Iran	78,1
Federația Rusă	146,3	Thailanda	67,5
Japonia	127,1	Regatul Unit	65,1
Mexic	119,9	Franta	64,3

*Calendario – Atlante de Agostini, 2017

APLICAȚII:

1. Pe această hartă politică a Europei pot fi identificate o serie de elemente spațiale ale statelor: poziția geografică, numele, capitala, vecinii, felul graniței, forma statelor ș.a.

2. Urmărind această hartă și tabelul alăturat (DOC2), localizați:

- cele mai întinse state europene;
- cele mai populate cinci state europene.

3. Urmărind harta politică a lumii contemporane (Fig. 2 – pag. 10) și tabelul alăturat (DOC 2), localizați:

- cele mai întinse state;
- cele mai populate state (cu peste 60 mil. loc.).

■ Fig. 2 - Harta politică a lumii

AFRICA

- 1. GAMBIA
- 2. BURKINA FASO
- 3. GUINEEA ECUATORIALĂ
- 4. ERITREEA
- 5. RWANDA
- 6. BURUNDI
- 7. DJIBOUTI

8. SAHARA DE VEST

- 9. SUDANUL DE SUD
- ASIA**
- 1. CIPRU
- 2. LIBAN
- 3. ISRAEL
- 4. IORDANIA
- 5. KUWAIT

6. BAHREIN

- 7. QATAR
- 8. EMIRATELE ARABE UNITE
- 9. GEORGIA
- 10. ARMENIA
- 11. AZERBAIDJAN
- 12. KIRGHISTAN

13. TADJIKISTAN

- 14. BHUTAN
- 15. BANGLADESH
- 16. LAOS
- 17. CAMBODGIA
- 18. BRUNEI
- 19. SINGAPORE
- 20. R.P.D. COREEANA

21. REP. COREEA

OCEANIA

- 1. I-LE WALLIS ȘI FUTUNA (FR.)
- 2. I-LE TOKELAU (N. ZEEL.)
- 3. NIUE (N. ZEEL.)
- 4. SAMOA AMERICANĂ

C. GRUPĂRILE REGIONALE DE STATE

Statele lumii au posibilitatea de a se asocia în anumite grupări regionale. Există mai multe criterii de grupare, cum ar fi: *acordurile economice multilaterale care se stabilesc între state, acordurile comerciale, asemănările lingvistice, etnice, culturale, religioase, acordurile militare, precum și poziția geografică reciprocă a mai multor țări în cadrul unui anumit continent.*

Problematica legată de grupările regionale de state (asociate în ansambluri teritoriale majore ale lumii contemporane) va putea fi sesizată doar după o analiză a caracteristicilor economice principale ale lumii, precum și a unor aspecte de natură culturală, etnică și lingvistică.

De aceea, în acest moment, utilizând harta politică a lumii sau a Europei, ne putem face doar o imagine generală asupra modului în care se poate realiza o anumită grupare mai mult pozițională și regională a statelor.

■ În Europa, această grupare pozițională de state permite identificarea mai multor regiuni ale continentului, astfel: *Europa Nordică* (incluzând aici și țările baltice), *Europa de Est* (cuprinzând Belarus, Ucraina și Federația Rusă, a cărei parte asiatică formează regiunea Asia de Nord), *Europa Sudică* (Mediterraneană), *Europa Vestică* (Atlantică) și *Europa Centrală* (Fig. 1).

Această grupare reflectă mai mult apropierea spațială reciprocă dintre statele componente fiecărei regiuni și poziția lor în Europa. Analizând însă și legăturile economice, politice sau de altă natură dintre țările europene se observă că există o structură foarte bine organizată în vest și centru – Uniunea Europeană și o grupare individualizată, în partea de est, formată din Belarus și Federația Rusă.

■ În Asia se pot identifica, de asemenea, mai multe regiuni: o parte centrală – *Asia Centrală*, spre nord – *Asia de Nord* (care este partea asiatică a Federației Ruse), spre est – *Asia de Est*, spre sud-est – *Asia de Sud-Est*, spre sud – *Asia de Sud* și spre vest – *Asia de Vest și de Sud-Vest*.

În Asia, spre deosebire de Europa, această grupare regională de state are totodată și o

semnificație mai largă (economică, religioasă, lingvistică, etnică sau istorică).

■ În Africa se pot identifica mai multe grupări de state, după poziția lor geografică: în nord, în centru, în est și în sud. Limitele și întinderea fiecărei regiuni pot fi modificate dacă luăm în considerație și alte criterii.

Sub raportul unor criterii mai largi (culturale, istorice, etnice, lingvistice) se distinge, în nord, un teritoriu cu o populație preponderent arabă (*Africa de Nord*) și, în partea centrală și sudică (la sud de Sahara), un teritoriu cu o populație predominant negroidă (*Africa Subsahariană*).

■ Continentul american (America de Nord, Centrală și de Sud) poate fi privit, sub raportul grupărilor de state, în mai multe feluri:

– pe cele două mari fragmente continentale (America de Nord, respectiv America de Sud, despărțite de zona istmului Panama);

– pe cele două mari arii lingvistice: America de Nord (până la granița dintre SUA și Mexic) denumită „America Anglo-Saxonă” (de limbă engleză) și America Latină;

– în America de Sud cuprinde țări care au, pe teritoriul lor, porțiuni ale lanțului Munților Anzi (țări andine) și țări care au ieșire spre Oceanul Atlantic (țări atlantice);

– economic, cea mai importantă grupare de state cuprinde Canada, SUA și Mexic, formând o asociație comercială de liber schimb (denumită ALENA sau NAFTA).

Grupările regionale de state urmăresc utilizarea unor avantaje economice rezultate din poziția lor geografică.

Țările cele mai dezvoltate economic sunt reunite în „Grupul celor 8” (G8), DOC 1.

Cea mai largă grupare, care cuprinde aproape toate statele lumii, este Organizația Națiunilor Unite (ONU), DOC 2.

D. GRUPĂRI DE STATE DUPĂ TIPUL DE DEZVOLTARE

Un criteriu cu o obiectivitate mai mare îl constituie tipul și nivelul de dezvoltare generală a statelor. Astfel se pot distinge mai multe categorii de țări cu o anumită recunoaștere tipologică, utilizată ca atare în practica relațiilor internaționale; aceste categorii sunt redate în Fig. 2.

DICTIONAR

Grupări regionale – asocierea teritorială a unor țări după o anumită caracteristică sau după un grup de caracteristici.

Regiuni geografice – teritorii ale continentelor sau ale țărilor care au o anumită omogenitate a caracteristicilor geografice.

Țări cu economie dirijată – țări în care procesele economice au fost și sunt dirijate (centralizate) de stat, cum este cazul fostelor țări socialiste.

Uniunea Europeană (UE) – ansamblu de țări europene care se află într-un proces avansat de coordonare a activităților economice, comerciale, sociale și legislative cu scopul realizării, în timp, a unei integrări și unificări politice; din anul 1999 s-a trecut la utilizarea unei monede unice denumită „euro”. UE este formată în prezent din 25 țări.

DOC 1 G8 (Grupul celor 8)

Cele mai industrializate țări ale lumii formează „Grupul celor 8” (din care fac parte SUA, Japonia, Germania, Franța, Regatul Unit, Italia, Canada și Federația Rusă) cu scopul de a se discuta periodic principalele probleme economice ale lumii contemporane.

Una dintre principalele probleme ale G8 este lansarea unui dialog economic „Nord-Sud”. În prezent (2005) G8 și-a propus să ajute țările cele mai sărace prin diminuarea datoriilor acestora și prin acordarea unor noi finanțări suplimentare.

APLICAȚII:

Utilizând harta politică a lumii (pag. 10 – 11) și hărțile alăturate, precizați:

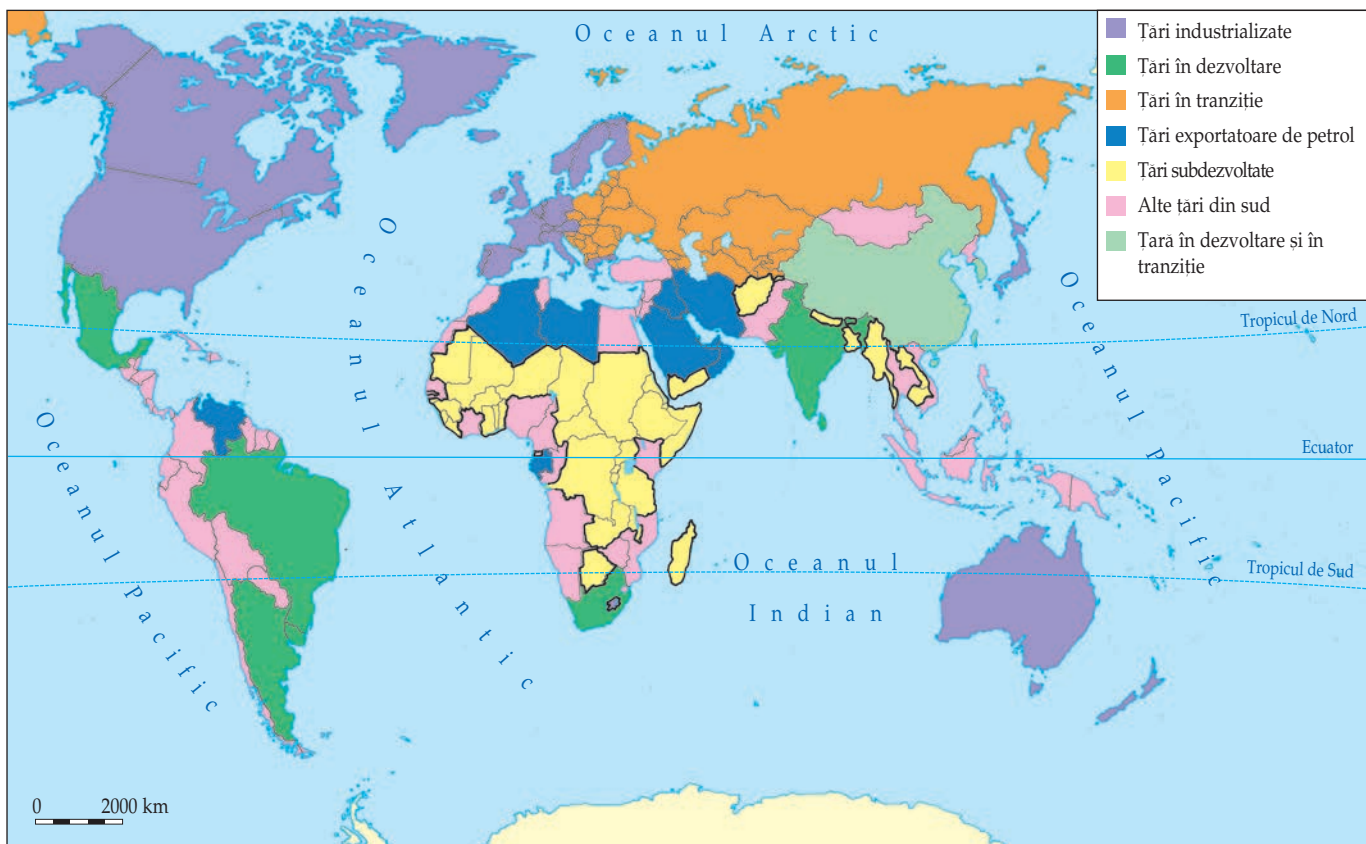
1. Țările care fac parte din fiecare grupare teritorială din Europa.

2. Câte două sau trei țări reprezentative din fiecare nivel de dezvoltare.

■ Fig. 1 - Europa – grupări regionale de state

DOC 2	ONU
<p>Organizația Națiunilor Unite este cea mai largă și cea mai reprezentativă organizație a statelor lumii. În prezent, numără 185 state. Nu fac parte din ONU câteva state mici din Oceania (Kiribati, Nauru, Tonga, Tuvalu etc.), Vatican și Elveția.</p> <p>Sediul ONU este la New York și activitățile organizației sunt finanțate proporțional cu puterea economică, de către fiecare țară componentă. Câteva organisme legate de ONU ocupă un rol important în economia mondială:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Fondul Monetar Internațional (FMI); ● Banca Mondială (BM) și, în cadrul ei, îndeosebi Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD); ● Organizația Mondială a Comerțului (OMC). <p>De asemenea, ONU are organisme proprii cum ar fi PNUD: (Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare), FAO (Organizația Națiunilor Unite pentru Agricultură și Alimentație).</p>	

■ Fig. 2 - Categoriile de state după nivelul de dezvoltare

2 EVOLUȚIA ÎN TIMP A HĂRȚII POLITICE

Harta politică actuală a lumii este rezultatul unei evoluții îndelungate.

■ Împărțirea lumii în state și imperii își are originea în **Antichitate**. Primele formațiuni statale au apărut în Orientul Mijlociu și Apropiat (în spațiul Mesopotamiei și al Persiei), nordul Africii (Egiptul antic), pe Valea Indului și în Asia de Est (China).

În Grecia antică erau cunoscute *orășele-stat* (polis), iar bazinul Mării Mediterane a fost colonizat de fenicieni care au întemeiat, de asemenea, orașe-stat (Cartagina).

Primul „stat” de mari dimensiuni, cu o mare stabilitate în timp și cu o organizare interioară exemplară, a fost Imperiul roman. El a inclus în teritoriul său, succesiv, alte formațiuni teritoriale de tipul statelor (Gallia, Hispania, Dacia), sau chiar state mai vechi (Egipt, Grecia, Iudeea). Principalele elemente caracteristice ale acestui imperiu sunt: granițe stabile și bine delimitate (apărate prin garnizoane militare), o organizare internă bazată pe instituții și reguli precise, o capitală cu funcții centralizatoare (Roma), o organizare pe „provincii” (similară unui sistem federal), și un sistem economic, financiar și administrativ unitar. La sfârșitul sec. IV, Imperiul roman se împarte în Imperiul roman de apus (cu capitala la Roma), care va forma nucleul lumii catolice și Imperiul bizantin (cu capitala la Constantinopol), care va sta la originea lumii ortodoxe.

■ În **Evul Mediu**, *Europa* a avut o puternică fragmentare politică, reunită uneori în „imperii” (Imperiul carolingian, Imperiul romano-german), dar adesea împărțită în regate.

În *Africa medievală*, în afara părții de nord (arabă), existau diferite formațiuni statale (mai numeroase în zona Ghana–Nigeria).

America precolumbiană cuprindea formațiuni statale suprapuse civilizațiilor mayașă, incașă și aztecă.

Descoperirile geografice au permis cunoașterea și colonizarea unor teritorii noi (America, Asia de Sud, Australia) și formarea unor „imperii coloniale” (în sec. XVI–XIX); acest proces ar putea fi denumit „europenizarea” planetei.

■ **Epoca modernă** a cunoscut dezvoltarea unor imperii (Imperiul otoman, Imperiul habsburgic, Imperiul rus) și a diferitelor state mai mici în Europa, Asia, America Centrală și de Sud.

Pe continentul nord-american principalul element de geografie politică îl reprezintă formarea Statelor Unite ale Americii, printr-o unificare teritorială și politică de la est spre vest.

■ În **perioada contemporană** (de la mijlocul sec. XIX până astăzi) asistăm la formarea unor state naționale prin unificarea mai multor entități teritoriale mai mici (unificarea Germaniei, a Italiei), la consolidarea unor state întinse, la menținerea imperiilor coloniale (Franța, Spania, Anglia, Olanda - Fig. 1, 2) și, pe alocuri, modificarea acestora, la extinderea succesivă a Imperiului rus, apoi a URSS, la apariția unor state noi în America Latină și Asia (Fig. 3) ș.a. Germania a fost ocupată, după Al Doilea Război Mondial, de forțele aliate, iar pe teritoriul ei s-au format (în 1949) două state: în vest, Republica Federală Germania (capitala la Bonn) și în est, Republica Democratică Germană (cu capitala la Berlin), care s-au reunificat în 1990.

După Al Doilea Război Mondial are loc un **proces de decolonizare** și de apariție a noi state în Africa, Asia, America Centrală și de Sud, Oceania (în total, aproape 90) – DOC 1.

După anul 1990 au apărut state noi prin: desființarea URSS, dezmembrarea Iugoslaviei și divizarea Cehoslovaciei.

Desființarea URSS a dus la apariția a 15 noi state, situate pe continentul european și asiatic, Federația Rusă fiind succesoarea sa „principală” (DOC 2).

Dezmembrarea R.S.F. Iugoslavia a dus la apariția altor 5 state noi (DOC 3). Serbia și Muntenegru se consideră principala succesoare a fostului stat.

Divizarea Cehoslovaciei a fost un proces pașnic, în urma căruia au apărut două state noi (DOC 4).

În prezent, există un număr de peste 70 de teritorii sub tutelă sau dependente. Exceptând Groenlanda, majoritatea sunt de mici dimensiuni.

DOC 1

Cronologia decolonizării
(1946–1990)

Perioada 1946–1950

Iordania, Filipine, Pakistan, India, Myanmar (fostă Birmania), Sri Lanka (fost Ceylon), Israel, Rep. Coreea, R.P.D. Coreeană, Vietnam, Laos, Kampuchea, Indonezia.

Perioada 1950–1960:

Libia, Sudan, Maroc, Tunisia, Ghana, Malaysia, Guineea, Camerun, Togo, Madagascar, Zair (fost Congo Belgian, actuala R. D. Congo), Somalia, Benin (fost Dahomey), Niger, Burkina Faso (fostă Volta Superioară), Cote d'Ivoire, Ciad, Africa Centrală, Congo (fost Congo Francez), Cipru, Gabon, Senegal, Mali, Nigeria, Mauritania.

Perioada 1961–1970:

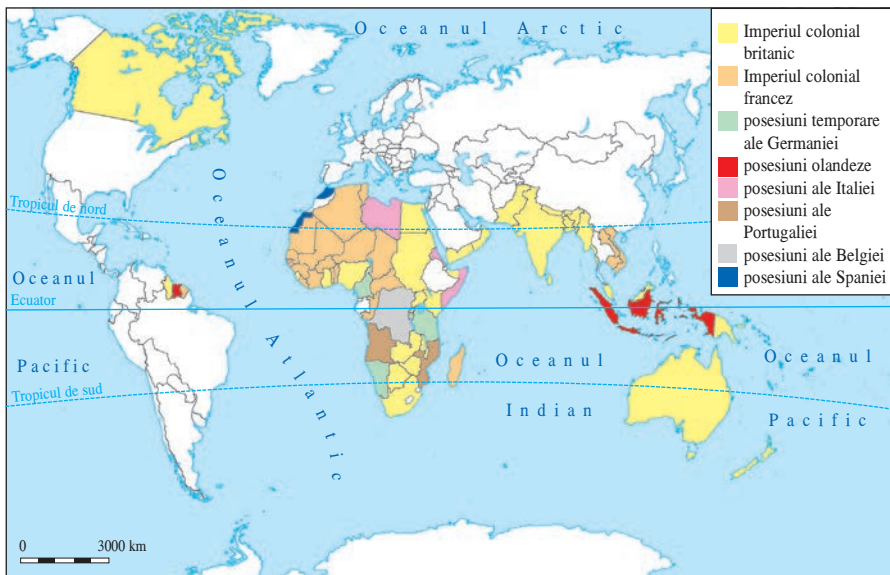
Sierra Leone, Kuwait, Tanzania (fostă Tanganyka), Samoa de Vest, Burundi, Rwanda, Algeria, Jamaica, Trinidad-Tobago, Uganda, Kenya, Malawi, Malta, Zambia, Gambia, Maldive, Singapore, Guyana (britanică), Botswana, Lesotho, Barbados, Yemen (fost Aden), Nauru, Mauritius, Swaziland, Guineea Ecuatorială, Tonga, Fiji.

Perioada 1970–1980:

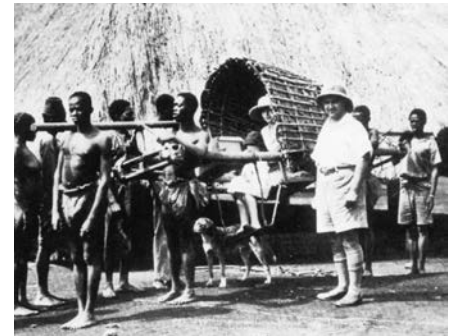
Bahrein, Qatar, Emiratele Arabe Unite, Bangladesh, Bahamas, Grenada, Guineea Bissau, Mozambic, Capul Verde, São Tome și Principe, Papua-Noua Guinee, Angola, Surinam (fostă Guyana Olandeză), Comore, Seychelles, Djibouti (fostă Somalia Franceză), Solomon, Tuvalu, Santa Lucia, Kiribati, St. Vincent și Grenadine.

Perioada 1981–1990:

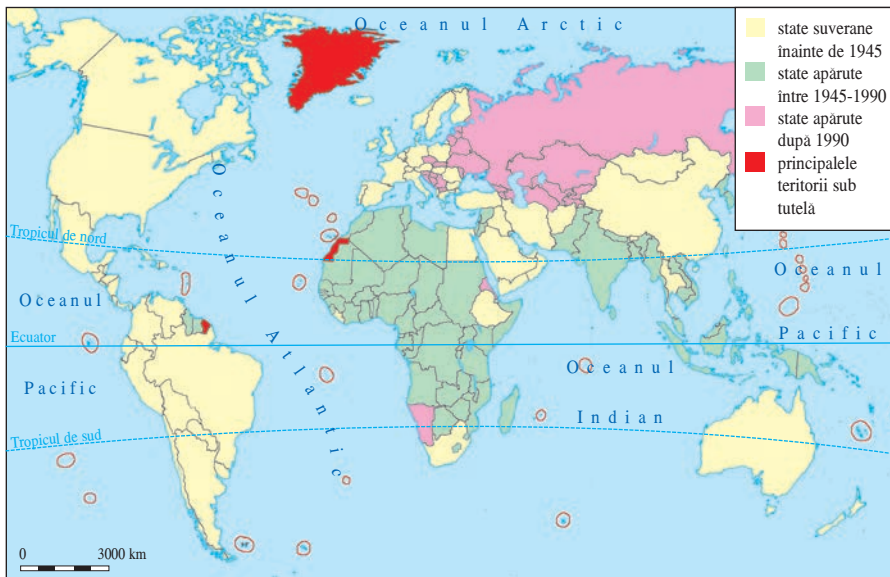
Zimbabwe (fostă Rhodesia), Vanuatu, Belize, Antigua și Barbuda, St. Kitts și Nevis, Brunei, Namibia.

■ Fig. 1 - Principalele posesiuni coloniale din prima parte a secolului XX

■ Fig. 3 - Coloniști europeni în Africa (1920)

■ Fig. 2 - Evoluția hărții politice a lumii în secolul XX

DOC 3 Statele formate după dezmembrarea R.S.F. Iugoslavia			
Statele succesoare	Suprafață (km ²)	Populație (mil. loc.)	Capitala
Serbia	77.460	7,1	Belgrad
Munte negru	13.810	0,6	Podgorica
Croatia	56.590	4,3	Zagreb
Bosnia și Hertegovina	51.200	3,9	Sarajevo
Macedonia	25.720	2,0	Skopje
Slovenia	20.273	2,1	Ljubljana

DOC 2 Statele formate după desființarea URSS			
Statele succesoare	Suprafață (km ²)	Populație (mil. loc.)	Capitala
Federația Rusă	17.075.400	142,8	Moscova
Ucraina	603.700	45,6	Kiev
Belarus	207.600	9,5	Minsk
Republica Moldova	34.480	4,1	Chișinău
Estonia	45.200	1,3	Tallinn
Letonia	64.600	2,1	Riga
Lituania	65.300	3,1	Vilnius
Armenia	29.800	3,3	Erevan
Georgia (Gruzia)	69.870	4,7	Tbilisi
Azerbaidjan	86.600	9,1	Baku
Turkmenistan	491.200	5,1	Ashabad
Uzbekistan	444.400	29,1	Tașkent
Tadjikistan	143.100	7,6	Dușanbe
Kazahstan	2.724.900	16,7	Astana
Kirghistan	199.900	5,4	Biskek

DOC 4 Statele formate după divizarea Cehoslovaciei			
Statele succesoare	Suprafață (km ²)	Populație (mil. loc.)	Capitala
Slovacia	49.010	5,4	Bratislava
Cehia	78.860	10,6	Praga

APLICAȚII:

1. Precizați ce înțelegeți prin „europenizarea planetei”.
2. Redați pe scurt principalele elemente ale evoluției hărții politice a lumii din ultimele două decenii.
3. Localizați pe harta politică a lumii (pag. 10-11) statele cuprinse în fiecare etapă din „cronologia decolonizării” (DOC 1).

PRINCIPALELE PROBLEME ACTUALE DE GEOGRAFIE POLITICĂ

Lumea contemporană este confruntată cu o serie de probleme politice care țin de relațiile dintre state; acestea au o importantă componentă teritorială, spațială, deoarece se desfășoară în cadrul concret al actualei hărți politice a lumii și se referă la o gamă variată de aspecte cuprinzând: *conflictele interne și externe, utilizarea apelor și resurselor marine, interesul pentru regiunile polare, transporturile maritime prin strâmțori și canale, păstrarea și cultivarea identității proprii a statelor în condițiile globalizării, colaborarea internațională pentru abordarea în comun a unor probleme ale lumii contemporane, trasarea frontierelor* (DOC 1).

A. CONFLICTE INTERNE ȘI EXTERNE

În prezent, se acceptă că singura posibilitate de rezolvare a problemelor politice dintre state este calea dialogului și a negocierilor.

■ **Conflictele interne** au o serie de cauze multiple, dintre care le menționăm pe cele de natură etnică, religioasă, lingvistică, de diferențiere economică a anumitor regiuni, comportamentul conducătorilor, interese de grup, regimul politic instaurat (totalitar, uneori). Câteva exemple:

– în Sudan, conflictul dintre milițiile arabe progubernamentale și localnicii (populații negroide) din vestul statului, regiunea Darfur (Fig.1, 2).

– în Sri Lanka, o populație minoritară (tamilii) își revendică prin luptă armată o nouă identitate;

– în Filippine, există un conflict de natură religioasă între populația majoritar catolică și minoritatea musulmană;

– în Peru și Mexic, conflictele interne opun păturile cele mai sărace ale populației (îndeosebi țăranii aborigeni) puterii statale centrale;

– în Etiopia și Somalia, conflictele între diferitele grupuri umane sunt generate de nivelul de trai foarte scăzut și de imposibilitatea unei redresări economice reale a țărilor respective;

– în Iran, conflictele interne opun grupurile reformatoare fundamentalistilor islamici și chiar cele două ramuri ale islamismului (șiiti, majoritari, față de suniți, minoritari);

– în Columbia, există conflicte între autoritatea centrală și grupurile de interese care se ocupă de producerea, transportul și distribuția drogurilor;

– în Angola, diferitele grupări armate își dispută de peste un deceniu administrarea țării. O situație similară este în Afganistan.

■ **Conflictele externe** (Fig. 3) opun, de regulă, câte două state și au ca obiect regiunea comună de frontieră (DOC 1). Cauzele sunt numeroase; ele pot fi etnice, religioase sau economice și au o importantă componentă istorică (cu originea în timp și cu perpetuare până în zilele noastre).

Astfel, conflictul dintre India și Pakistan își are originea în momentul decolonizării (1947), când fosta colonie britanică a fost împărțită în două dominioane pe criterii religioase: Uniunea Indiană (cu o populație preponderent hindusă) și Pakistan (cu o populație musulmană), formată la rândul său din două părți, în vest, Pakistanul Vest și în est, Pakistanul de Est. Între aceste țări s-au succedat mai multe războaie. În urma războiului de acum aproape 4 decenii, Pakistanul de Est și-a dobândit independența, luând numele de Bangladesh. În prezent, conflictul are ca obiect zona Kashmir revendicată atât de Pakistan, cât și de India (Fig. 4). Problema este mai complexă în prezent, întrucât cele două țări posedă bomba atomică.

O categorie nouă de conflicte este generată, în ultimii ani, de ceea ce poartă denumirea de „terorism internațional”, fenomen cu care s-a confruntat SUA, diferite țări vest europene, Arabia Saudită, Federația Rusă ș.a. La origine, terorismul internațional are un pronunțat caracter religios, cultural și ideologic, depășind sensibil cadrul unor revendicări minimale. Terorismul în sine nu este o problemă de geografie politică, dar în măsura în care afectează integritatea teritorială a statelor poate fi considerat un domeniu al politicii mondiale în componenta sa teritorială. De asemenea, dezvoltarea tehnologiilor nucleare de țări cu o democrație limitată crează premisele unor posibile instabilități regionale, care pot afecta integritatea teritorială a statelor.

Conflicte externe – conflicte care opun diferite țări.

Conflicte interne – conflicte care au loc în interiorul țărilor, opunând grupuri de oameni ai aceleiași țări.

Etnie – grup uman cu o anumită omogenitate a caracteristicilor culturale și de civilizație (limbă, religie, mod de viață, comportament), ca rezultat al unei istorii comune.

Minoritate – grup uman care este mai redus din punct de vedere numeric decât unul sau mai multe alte grupuri umane cu care conviețuiește pe un anumit teritoriu determinat; există mai multe accepțiuni ale termenului: minoritate etnică, lingvistică, religioasă.

Regiuni transfrontaliere – regiuni situate de o parte și de alta a frontierei dintre două state; uneori pot fi regiuni generatoare de tensiuni între state, dar au început să devină, mai ales în Europa, regiuni de colaborare, cooperare și dezvoltare în interes reciproc.

■ Fig. 1 - Sate distruse în regiunea Darfur (2005)

■ Fig. 2 - Localnici nevoiți să-și părăsească localitățile distruse

■ Fig. 3 - Principalele zone de conflict de pe Glob, în ultimele decenii

DOC1

Marii creatori de frontiere

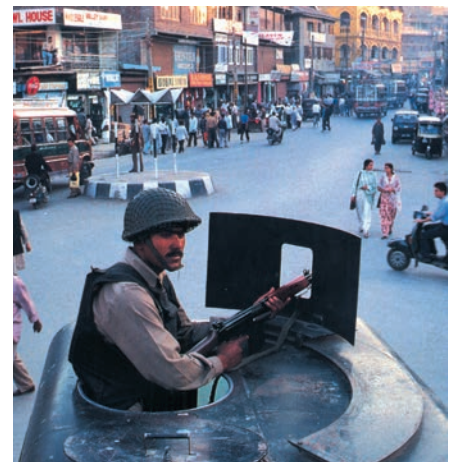
«Au existat momente și state creatoare de frontiere: China, Imperiile otoman, britanic, francez, portughez și spaniol, german și rus, ca și papalitatea și conferințele internaționale. Practicile au fost ele identice? Puterile preexistente au fost consultate în luarea deciziilor sau au avut și un rol decizional. Au existat frontiere premoderne și practici frontaliere vechi? Care au fost urmele lăuate de mării creatori de frontiere? Care a fost aici rolul geografilor și al cartografilor?»

Astfel, în lumea a treia, 17,2% din frontierele actuale au fost trasate de francezi. Ei urmează pe locul al doilea, după britanici (21,5%), campioni la toate categoriile. Această concurență pare destul de neobișnuită când se rememorează circumstanțele inventării frontierelor franceze. Notăm absența relativă a Statelor Unite ale Americii și, în cazul Tratatului de la Versailles, unde diplomații americani au fost foarte implicați, Congresul a refuzat ratificarea.

De ce se trasează frontierele și conform căror concepții? În cancelarii, în principal pentru a concesiona teritoriul evitând războiul, dar și pentru consolidarea cuceririlor, ca urmare a conflictelor, și din motive de administrare și menținere a ordinii. Britanicii pun în același timp accentul, în Asia, pe probleme strategice - a face din teren aliatul tău - în timp ce francezii raționează mai mult în funcție de comoditățile de administrare.

Pe scurt, diferite concepții au dominat trasarea frontierelor.»

M. Foucher, *Fronts et frontières*, Fayard, 1991

■ Fig. 4 - Soldat din trupele indiene de grăniceri ținând sub observație o intersecție a orașului Srinagar din zona de conflict Kashmir

APLICAȚII:

Citiți textul alăturat și răspundeți la următoarele întrebări:

1. Enumerați câteva dintre motivele posibile pentru care sunt create frontiere.
2. Explicați de ce Franța și Marea Britanie au trasat aproape 40% din lungimea frontierelor „lunii a treia”.

B. UTILIZAREA APELOR ȘI RESURSELOR MARINE

O privire atentă asupra unui planiglob ne arată că întinderile marine predomină asupra uscatului continental. De asemenea, se observă că multe țări, prin accesul direct la mare, par a avea o poziție privilegiată față de țările fără acces sau pentru care acesta este dificil.

Resursele din zona litorală (Fig. 1, 3), precum și cele situate în largul mărilor și al oceanelor, au trezit un interes sporit din partea țărilor situate în apropiere.

■ Delimitări ale apelor marine

În urma unor negocieri s-au stabilit următoarele delimitări ale apelor marine:

– *marea teritorială* (până la 12 mile marine depărtare de țărm, circa 22 km), care intră în domeniul suveranității statului respectiv;

– *zona contiguă* (de la 12 la 24 mile marine), unde statele nu își exercită o suveranitate deplină, dar pot realiza un anumit control;

– *zona economică exclusivă* (până la o distanță de 200 mile marine de la linia țărmului), în care statul are dreptul de exploatare economică a resurselor naturale (Fig. 2);

– *zona mărilor adânci* (situată dincolo de 200 mile marine), care constituie un bun comun al întregii omeniri; este denumită și „zonă economică liberă” sau „marea liberă”.

■ Zonele economice exclusive

O consecință a stabilirii zonelor economice exclusive (ZEE) este reducerea cu 1/3 a suprafețelor totale ale oceanelor și mărilor care reprezintă patrimoniul comun al umanității. Mai mult de jumătate din suprafața zonelor economice exclusive aparțin unor state cu largă ieșire la mare (SUA, Australia, Federația Rusă, Brazilia, Japonia, Indonezia, Canada, Chile, Noua Zeelandă, Mexic).

De avantajele oferite de zonele economice exclusive beneficiază multe țări insulare mari (Japonia, Filipine, Republica Madagascar, Indonezia, Noua Zeelandă) sau foarte mici (Mauritius, Fiji, Maldive).

Geografia politică a țărilor se modifică sensibil dacă luăm în considerare raportul dintre suprafața continentală a unui stat și zonele economice exclusive, din jurul sau din apropierea acestuia (analizați DOC 1).

■ Granițele și platforma continentală

O problemă care creează uneori dispute teritoriale o reprezintă *delimitarea platformei continentale* a unor țări suverane și trasarea, pe aceasta, a granițelor maritime dintre state. Un exemplu în acest sens îl reprezintă trasarea granițelor maritime în zona Golfului Persic (Fig. 6, pag. 21) unde, pe lângă elementele legate de aspectul granițelor continentale, a țărmurilor și a zonelor maritime stabilite (mare teritorială, zonă economică exclusivă) există un interes suplimentar pentru zăcămintele submarine de petrol (zăcămintele off-shore).

■ Apele internaționale și valorificarea resurselor marine

O importantă problemă de geografie politică este aceea a accesului, cel puțin teoretic, al tuturor țărilor la suprafețele acvatice ale apelor internaționale și la resursele naturale situate în apele și pe fundul Oceanului Planetar, în spațiul acestor ape internaționale.

Utilizarea „mării libere” se referă la mai multe aspecte, cum ar fi: extragerea *nodurilor polimetali*; *utilizarea resurselor energetice* (curenții oceanici, mările); *exploatarea substațiilor dizolvate în apa mării*; *valorificarea resurselor biotice* ș.a.

Aceste probleme noi se pun într-o altă perspectivă dacă avem în vedere că, într-un viitor apropiat, anumite tehnologii vor putea să ducă la utilizarea resurselor Oceanului Planetar într-un mod mai complet.

În prezent, statele sunt preocupate mai mult de a-și organiza o prezență activă în zonele economice libere, pentru ca, în viitor, să poată utiliza direct aceste teritorii.

Totodată, aceste spații au și un **rol strategic** în creștere, datorită posibilităților de deplasare a navelor civile și militare, a submarinelor, precum și a navelor pentru cercetări științifice privind problematica oceanului.

Deocamdată nu există un tratat negociat și acceptat, deoarece țările care au posibilități de a „controla”, cel puțin teoretic, aceste spații nu sunt interesate de noi reglementări.

DICTIONAR

Mare – întindere acvatică de dimensiuni mai mici decât oceanul, fiind, de regulă, parte marginală a acestuia.

Nodul polimetalic – concentrare de minerale utile prezente în cantități mari pe fundul oceanelor; reprezintă o sursă potențială de mangan, fier, nichel, cupru etc.

Ocean – cea mai întinsă subdiviziune a hidrosferei care cuprinde întinderile acvatice mari dintre continente; oceanele de pe Glob sunt: Oceanul Atlantic, Oceanul Pacific, Oceanul Indian și Oceanul Arctic.

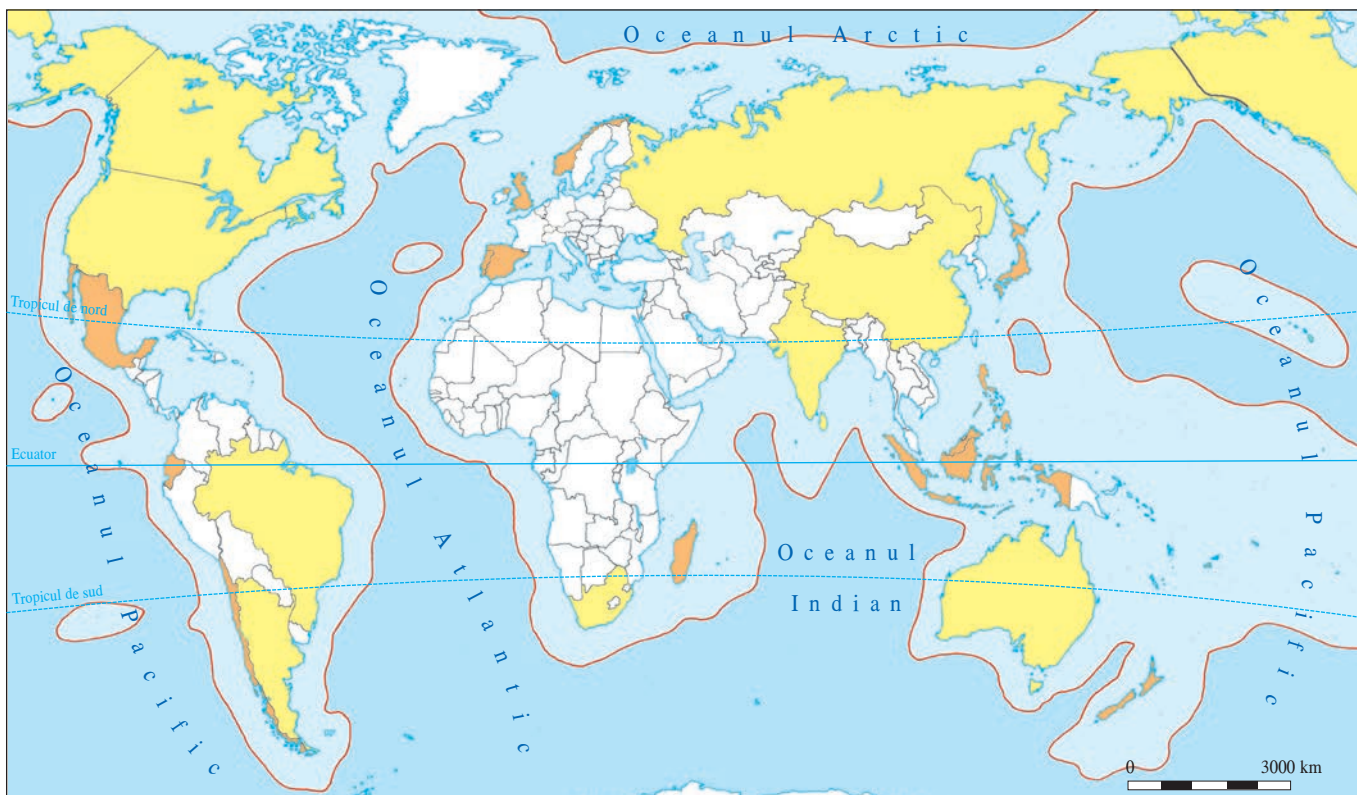
Platformă continentală – suprafață cu o înclinare redusă, situată la marginea mărilor și oceanelor, care face legătura între uscat și povârnișul continental; apele platformei continentale au adâncimi mici (0-200 m).

Țări insulare – țări compuse din mai multe insule sau, în anumite cazuri, dintr-o singură insulă.

Zăcămintele off-shore – zăcămintele de petrol în zona platformei continentale a mării, la adâncimi relativ reduse, care se extrag cu ajutorul unor sonde sau platforme de foraj marin.

■ Fig. 1 - Exploatarea zăcămintelor off-shore - platformă petrolieră în Marea Nordului

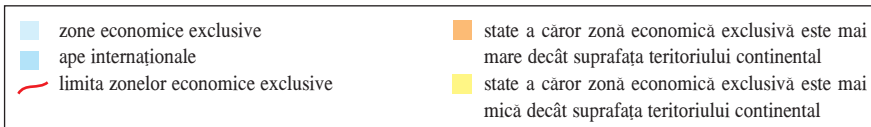
■ Fig. 2- Principalele zone economice exclusive

DOC 1 Principalele zone economice exclusive

Statul	Suprafața continentală (mil. km ²)	Suprafața zonei economice exclusive (mil. km ²)
SUA	9,3	7,6
Australia	7,7	7,0
Indonezia	1,9	5,4
Noua Zeelandă	0,3	4,8
Canada	9,9	4,7
Federația Rusă	17,1	4,3
Japonia	0,4	3,9
Brazilia	8,5	3,2
Mexic	1,9	2,9
Chile	0,7	2,3
Norvegia	0,3	2,0
India	3,3	2,0
Filippine	0,3	1,9
Portugalia*	0,1	1,7
Rep. Madagascar	0,6	1,3
Mauritius	0,002	1,1
Argentina	2,8	1,1
Ecuador	0,3	1,1
Spania*	0,5	1,1
Fiji	0,02	1,1
Rep. Africa de Sud	1,2	1,0
China	9,6	0,9**
Maldive	0,003	0,9
Regatul Unit	0,2	0,9

* inclusiv insulele din Oceanul Atlanticic

** China considera Marea Chinei de Sud ca mare teritorială și zona economică mai extinsă

■ Fig. 3 - Exploatări de zăcăminte off-shore cu sonde de foraj marin în Golful Mexic

APLICAȚII:

Urmărind DOC 1 și Fig. 2:

1. Localizați pe harta politică a lumii principalele state cu zone economice exclusive.
2. Analizați raportul dintre suprafața uscatului statelor respective și cea a zonei lor economice exclusive.
3. Explicați ordinea statelor din tabel.